

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Koulutuspoliittisessa selonteossa luodaan kuva koulutuksen ja tutkimuksen nykytilasta, tavoitetila sekä linjataan tarvittavat toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Suomen Olympiakomitea kiinnittää lausunnossa huomioita koulutusjärjestelmään liikunnan ja urheilun näkökulmista.

Olympiakomitea esittää koulutuspoliittista selontekoa täydennettäväksi siten, että selonteossa tunnistetaan paremmin liikunnan ja liikuntakasvatuksen merkitys sekä urheiluyläkoulujen, toisen asteen urheiluoppilaitosten ja suomalaisen kaksoisuramallin rooli osana koulutuspoliittista järjestelmää. Selontekoluonnoksessa käsitellään taide- ja kulttuuriopetusta laajasti erillisessä sille nimetyssä luvussa (3.8), mutta liikunnan ja urheilun osalta koulutuspoliittisia tavoitteita ei ole käytännössä lainkaan linjattu.

Liikunta ja urheilu ovat erottamaton osa suomalaista koulutusjärjestelmää, joten niitä ei tulisi unohtaa koulutuspoliittisessa selonteossa. Liikunnan kokonaisvaltaiseksi kehittämiseksi tarvitaan säännöllistä poikkihallinnollista yhteistyötä eri hallinnonalojen välillä, erityisesti koulutus- ja tiedepolitiikan kanssa.

Hallitusohjelman tavoitteena on nostaa liikunnallista kokonaisaktiivisuutta kaikissa ryhmissä. Liikunnalla on havaittu olevan myönteinen vaikutus lasten oppimiseen, ja lapsena opittu liikunnallinen elämäntapa usein kestää koko elämän. Siksi on perusteltua huomioida liikunta tiiviisti osana koulutuksen kehittämistä.

Huippu-urheilumenestys edellyttää urheilun parempaa huomioimista koulutusjärjestelmässä. Menestystä varten tarvitaan laadukkaita, urheilijaa tukevia asiantuntija- ja muita resursseja koko urheilijan polulla. Koulutusjärjestelmän tulee tukea nuoria urheilijoita yhdistämään tasapainoisesti

opiskelu ja tavoitteellinen urheilu. Suomalainen kaksoisura alkaa yläkouluvaiheesta ja jatkuu aina huippu-urheilu-uran päättymisen jälkeiseen urasiirtymään (dual career). Tätä tehtävää toteuttamaan on Suomeen rakentunut valtakunnallinen Suomen Olympiakomitean koordinoima urheiluakatemiaverkosto, jossa paikallisten urheiluakatemioiden tehtävänä on toteuttaa joustavaa urheilijoiden kaksoisuraa ja valmentautumista.

Nuorten urheilijoiden urheilun ja opiskelun yhdistäminen tulee taata mm. vahvistamalla toisen asteen urheilulukiojärjestelmää ja urheilijoiden ammatillista koulutusta vastaamaan tulevaisuuden urheilun ja opiskelun tarpeita. Urheiluoppilaitosjärjestelmään tulee kohdentaa riittävä taloudellinen resursointi ja joustavat opiskelumahdollisuudet. Toisen asteen urheiluoppilaitosjärjestelmää on tarve laajentaa koskemaan myös perusasteen yläluokkia. Korkeakouluissa opiskelevien kansainvälistä huippua tavoittelevien urheilijoiden kohdalla avainasemassa on mahdollisuus ajan ja paikan suhteen joustaviin opiskelumalleihin sekä opintojen yksilölliseen räätälöintiin. Seuraavissa kohdissa lausuntoa näitä käsitellään yksityiskohtaisemmin.

Suomen Olympiakomitea esittää, että opetus- ja kulttuuriministeriöön perustetaan poikkihallinnollinen työryhmä, jonka tehtävä on selvittää sitä, kuinka urheilijakoulutus saataisiin yhdenvertaiseen asemaan kulttuurin ja taiteen aloihin nähden. Tavoitteellisesti urheilevilla nuorilla tulisi olla mahdollisuus saada koulutusta urheilijaksi kehittymiseen ja ammattilaisuuteen kasvuun valtion koulutusjärjestelmien tukemana. Tarpeellista olisi hahmottaa sitä, mikä olisi urheilijakoulutuksen asemointi suomalaisessa koulutusjärjestelmässä (laki) ja mitä erilaisia koulutuksen järjestämisen muotoja voisi mahdollisesti olla.

Urheilukasvatuksen heikko tunnistaminen ja tunnustaminen valtion koulutusjärjestelmässä heijastuu myös urheilijoiden sosioekonomisen aseman (lakisääteinen eläke-, vakuutus- ja työttömyysturva) puutteellisuuteen.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Olympiakomitea pitää selontekoluonnoksen visiota ajankohtaisena ja hyvänä kuvauksena koulutuspoliittisesta tavoitetilasta. Visiota tulee kuitenkin täydentää painottamalla hyvinvointinäkökulmaa: koulutusjärjestelmän on tuettava kokonaisvaltaista hyvinvointia, liikunnallista harrastuneisuutta ja fyysistä aktiivisuutta. Liikkumattomuuden kustannukset ovat yhteiskunnalle vuosittain yli 3 miljardia euroa, joten kyseessä on laaja yhteiskunnallinen haaste, johon on puututtava koulutusjärjestelmän avulla.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Urheiluyläkoulu ja muut mallit (urheilupainotteinen, liikuntapainotteinen) tukevat maksutonta urheilun harrastamista ja nuorten harjoittelua ja liikkumista sekä kaikkien osallistumista taustasta riippumatta. Toiminta on laadukasta ja maksutonta ja kaikkien saavutettavissa.

Tavoitteellisesti urheilua harrastavalla nuorella koulunkäynnin ja urheilun yhdistäminen muuttuu haastavammaksi viimeistään yläkouluiässä. Sekä koulunkäynnin että urheilemisen määrä ja

intensiteetti kasvaa samanaikaisesti ja nuori tarvitsee tukea arjen tasapainottamiseen. Tähän tarpeeseen on rakennettu suomalainen urheiluyläkoulumalli (urheiluyläkoulukokeilu 2017–2020). Olympiakomitea esittää, että selontekoon on täydennettävä tavoitteeksi yläkoulun urheilukoulutoiminnan mahdollistaminen valtakunnallisesti, kuten myös liikuntapoliittisessa selonteossa linjataan. Toiminta tulisi tunnistaa osana koulutusjärjestelmää.

Vuonna 2019 eduskunnan hyväksymässä liikuntapoliittisessa selonteossa (s. 21) linjattiin seuraavaa:

”Mahdollisuuksien mukaan alakouluikäisten seuratoimintaa voi myös sijoittaa koulupäivän välittömään yhteyteen ja koulun läheisyyteen. Yläluokilla on mahdollistettava urheilukoulutoiminta ja jokaisessa koulussa tulisi olla liikuntakerhotoimintaa.”

Olympiakomitea esittää, että selontekoon lisätään tavoitteeksi harrastamisen edistäminen ja liikunnan lisääminen koulupäivissä. Lisäksi selonteon toimenpiteeksi tulee lisätä koulujen liikunnallisen toimintakulttuurin kehittäminen (esimerkiksi Liikkuvat-ohjelmien kautta). Liikunta tukee lasten ja nuorten hyvinvointia sekä oppimista. Tutkimusten mukaan koulupäivän aikaisella liikunnalla on yhteys hyviin oppimistuloksiin sekä oppisen mahdollistaviin tekijöihin, kuten keskittymiseen, käyttäytymiseen ja viihtyvyyteen. Perusopetuksen kautta tavoitetaan koko ikäluokka, joten koulu tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden sisällyttää liikunta osaksi pedagogisia ratkaisuja ja sitä kautta osaksi lasten ja nuorten oppimista taustasta riippumatta. Monipuolinen liikunnan lisääminen perusopetukseen ja koulupäivien yhteyteen on perusteltua kansanterveydellisten näkökulmien lisäksi myös huippu-urheilun näkökulmasta.

Olympiakomitean näkemyksen mukaan jokaiselle lapselle ja nuorelle tulee tarjota mahdollisuus mielekkääseen harrastukseen koulupäivän yhteyteen. Koulutusjärjestelmän tulee tukea harrastamisen lisäämistä koulupäiviin. Tavoitteeseen liittyy myös oppilaitosten tilojen käyttöasteen nostaminen.

Harrastamisen edistämisen toimenpiteenä hallitusohjelmassa linjattiin harrastamisen Suomen mallin rakentamisesta. Valmisteluryhmän esitys mallista julkistettiin kesäkuussa 2020. Suomen mallissa harrastustoimintaa toteutetaan kuntien, koulujen ja harrastustoimintaa järjestävien tahojen, kuten urheiluseurojen, tiiviillä yhteistyöllä. Mallissa kiinnitetään huomioita erityisesti harrastamiseen koulupäivän yhteydessä. Kunnalla, esimerkiksi sivistystoimen tehtävistä vastaavalla johtajalla, on vastuu varmistaa sujuva yhteistyö eri toimijoiden, kuten koulujen ja seurojen kanssa. Nämä harrastamisen edistämisen näkökulmat tulisi huomioida myös selonteossa.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Toisella asteella Suomessa toimii 31 urheiluoppilaitosta (15 urheilulukiota ja 16 ammatillista urheiluoppilaitosta), jotka ovat tarkoitettu motivoituneiden ja potentiaalisten urheilijoiden opiskelupaikoiksi, joissa kansainväliselle huipulle tähtäävä valmentautuminen on mahdollista yhdistää opiskeluun.

Suomalaisen kilpa- ja huippu-urheilujärjestelmän tavoitteena on, että kaikki urheilijat suorittavat toisen asteen tutkinnon.

Kuten selonteon luonnoksessa todetaan, on tärkeää, että jokaisella on mahdollisuus luoda oma opintopolkunsa yksilön tarpeet, lähtökohdat ja tavoitteet huomioiden. Keskeisenä tavoitteena on vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Urheiluoppilaitoksissa opiskelevat urheilijat tavoittelevat kansainvälistä menestystä ja ammattilaisuutta lajissaan ja ovat sitoutuneet suureen harjoitus- ja kilpailumäärään, mitä vaaditaan kansainväliselle huipulle pääsemiseksi. Osa toisen asteen urheiluoppilaitosten urheilijoista kilpailee jo ammattilaisarjoissa. On tärkeää, että he saavat tavoitella unelmiaan ja tavoitteitaan urheilussa ja yhdistää tavoitteelliseen valmentautumiseen toisen asteen opinnot urheilulukiossa tai ammatillisessa urheiluoppilaitoksessa.

Hallitusohjelmassa mainitaan toisen asteen urheiluoppilaitosten tukeminen: ”Taataan urheilua tavoitteellisesti harrastaville nuorille yhtäläiset edellytykset opiskella myös ammatillisen koulutuksen piirissä kuin urheilulukioissa.”

Lisäksi liikuntapoliittisessa selonteossa (s.22) todetaan: ”Nuorille urheilijoille tulee taata joustavat opintomahdollisuudet toisella asteella. Elinvoimaisesta ja alueellisesti kattavasta urheilulukioverkostosta on pidettävä huolta. Myös urheilupainotteisia ammatillisia oppilaitoksia tarvitaan ja niitä on kehitettävä yhdenvertaisesti urheilulukioiden kanssa.” Lisäksi selvityksessä huippu-urheilulain tarpeellisuudesta (Tarasti, 2020) todetaan, että tärkeimpiä huippu-urheilun edistämisen tavoitteita on epäilemättä nuorten lahjakkaiden urheilijoiden kehittäminen huippu-urheilijoiksi.

Kuitenkaan koulutuspoliittisen selonteon lausuntoluonnokseen ei ole kirjattu lainkaan urheiluoppilaitosten kehittämiseen liittyviä kantoja.

Olympiakomitea esittää selontekoon täydennettäväksi, että:

- Erityisen tehtävän lukiojärjestelmää tuetaan ja vahvistetaan.
- Yhdenvertaisten mahdollisuuksien varmistamiseksi urheilijoiden ammatillista koulutusta kehitetään sekä sen rahoitus turvataan ja sen tasoa korotetaan.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Urheilijoille tehtyjen kyselyjen perusteella korkeakouluopintojen yhdistäminen kansainväliseen huippumenestykseen tähtäävään valmentautumiseen on erityisen haasteellista. Kuitenkin merkittävä osa suomalaisista huippu-urheilijoista suorittaa korkeakouluopintoja urheilu-uransa

aikana, mikä edesauttaa heidän siirtymäänsä urheilu-uraa seuraavalle työuralle. Kaksoisuran mahdollistaminen on suomalaisen urheilun arvovalinta ja opiskelun ja urheilun yhdistäminen on yksi kaksoisuran toteuttamismalleista.

Korkeakouluopiskelun ja kansainvälistä huipputasoa tavoittelevan urheilun mahdollistamisessa avainasemassa ovat opintojen henkilökohtainen räätälöinti sekä joustavat ja monimuotoiset tavat tehdä opintoja. Huippuvaiheessa opiskelun tulee tukea urheilutuloksen tekemistä, jolloin keskeistä on mahdollisuus opintojen rytmittämiseen tärkeimpien kilpailujen ja ulkomaan leirien mukaan.

Olympiakomitea on parhaillaan luomassa Euroopan unionin julkaiseman urheilijoiden kaksoisuraa koskevan ohjeistuksen (EU Guidelines on Dual Careers of Athletes, 2012) kannustamana ja Ruotsissa jo käytössä olevan mallin pohjalta kriteeristöä, jonka perusteella korkeakoululle voidaan myöntää huippu-urheilijamyönteisen korkeakoulun status. Tavoitteena on parantaa kansainväliselle huipulle tähtäävien urheilijoiden edellytyksiä urheilun ja opiskelun sujuvaan yhdistämiseen.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Urheilija oppii urheilu-uransa aikana monia myöhemmän työelämän kannalta tärkeitä taitoja. Urheilu opettaa muun muassa tavoitteellisuutta, ajankäytön hallintaa, sosiaalisia taitoja sekä paineensietokykyä. Urheilun kautta hankitun osaamisen tunnistaminen työmarkkinoilla ja osana opintoja tukee osaltaan jatkuvan oppimisen vahvistamisen tavoitetta.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

-

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

Selontekoluonnoksen taide- ja kulttuurikasvatuksen ja -opetuksen ja taiteen perusopetuksen kokonaisuudessa kuvataan hyvin taiteen ja kulttuurin merkitystä ja arvoa yhteiskunnassa. Taide- ja kulttuurialan koulutusta annetaan eri koulutusasteilla ja sen lisäksi, että se tuottaa alan ammattilaisia, se myös lisää innovaatio- ja työllisyyspotentiaalia elinkeinoelämän ja yhteiskunnan eri alueilla. Taiteen perusopetus takaa valmiudet ja mahdollisuuden hakeutua taiteen alan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen. Tavoitteellinen taide- ja kulttuurikasvatus on säädetty yhdeksi kuntien tehtäväksi. Paremman saavutettavuuden näkökulmasta edistetään myös koulupäivien yhteyteen rakentuvaa harrastustoimintaa Suomen harrastamisen mallin mukaisesti.

Olympiakomitea esittää, että taiteen ja kulttuurikasvatuksen ja liikunnan ja urheilun välillä lisätään poikkihallinnollista yhteistyötä. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta on tärkeä selvittää, mitkä ovat vastaavat urheiluuteen valmistavat koulutuspolut.

Lisäksi Olympiakomitea esittää, että opetus- ja kulttuuriministeriöön perustetaan poikkihallinnollinen työryhmä, jonka tehtävä on selvittää sitä, kuinka urheilijakoulutus saataisiin yhdenvertaiseen asemaan kulttuurin ja taiteen aloihin nähden.

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

Korkeakouluopiskelijoiden opintorahaan sekä erityisesti käytettävissä olevien tukikuukausien määrään kohdistuneet leikkaukset ovat koskettaneet kipeästi myös opiskelevia huippu-urheilijoita. Tavoitteellinen valmentautuminen estää useimpia urheilijoita hankkimasta tuloja esimerkiksi kesä- tai iltatöistä, mikä korostaa opintotuen merkitystä opiskelevien urheilijoiden tulonlähteenä.

Joillekin taas urheilun kautta saatu tulo muodostuu esteeksi opintotuella. Olympiakomitea kannattaa lämpimästi selonteon kirjausta opintotuen tuloarajojen korottamisesta. Tulorajoja korottamalla helpotetaan urheilun ja opintojen yhteensovittamista sekä parannetaan opiskelevien urheilijoiden toimeentuloa.

Huippumenestykseen pyrkivien urheilijoiden on usein mahdotonta valmistua tavoiteajassa, vaikka monet heistä ovatkin erittäin tavoitteellisia ja päämäärätietoisia myös opinnoissaan. Olympiakomitea näkeekin mahdollisuuden opintotukikuukausien määrän lisäämiseen erittäin tärkeäksi. Oman alansa huippuosaajien, kuten korkealla kansainvälisellä tasolla kilpailevien urheilijoiden, tulisi olla oikeutettuja saamaan tarvittaessa pidennystä opintotukiaikaansa.

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

-

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Ahva Toni
Suomen Olympiakomitea

